

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
професор Г.М.Торбін

_____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

(назва дисципліни)

Освітньо-наукової програми доктор філософії PhD

(назва освітнього рівня)

галузі знань **01 Освіта/ Педагогіка**

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності **011 Освітні, педагогічні науки**

(код і назва спеціальності)

Київ 2020

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми Філософія науки, затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова «24» грудня 2020 року, протокол № 6.

Розробники програми: **Мозгова Н.Г.** – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова;

Матюшко Б.К. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова.

Затверджено на засіданні проектної групи

кафедри філософії

(назва кафедри)

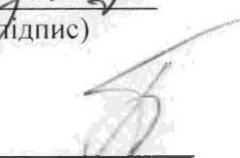
«02» грудня 2020 року, протокол №7

Керівник проектної групи

(підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Завідуючий відділом аспірантури

(підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

I. Опис дисципліни

Предмет вивчення навчальної дисципліни: філософські та методологічні засади наукового знання та їхні зміни у процесі історії духовної і матеріальної культури.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, історія філософії, логіка, основи науково-дослідницької роботи, теорія пізнання та епістемологія, логіко-методологічні аспекти науки, природа і методи філософського дискурсу та ін.

Мета і завдання навчальної дисципліни: формування у майбутніх докторів філософії чіткого уявлення про філософські та методологічні засади наукового знання, їх співвідношення з іншими видами знань, їхні зміни у процесі глобальних наукових революцій, їхній вплив на філософію та дійсність кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Філософія науки» є ознайомлення аспірантів з різними аспектами феномену науки, з проблемним полем існування сучасного наукового знання та закономірностями розвитку науки і її впливу на цивілізаційний історичний процес, а також, оволодіння аспірантами усіх спеціальностей методологією наукового пізнання, ознайомлення з сучасними методологічними проектами.

Шифр дисципліни СВ07

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань <u>01Освіта/</u> (шифр, назва) <u>педагогіка</u>	Кількість кредитів - 4 <u>ЄКТС</u>		Методи навчання <u>Лекції із застосуванням слайдів.</u> <u>Семінарські заняття.</u> Форми поточного контролю доповіді на семінарських заняттях, постановка та обговорення проблемних питань, оцінювання конспектів першоджерел та мультимедійних презентацій
Спеціальність <u>011 Освітні, педагогічні науки</u> (код, назва)	Загальна кількість годин - 120		
	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
Освітній рівень <u>доктор філософії</u>	Лекції:		
	26	26	
	Семінарські (практичні) заняття:		
Нормативна	25	25	
	Лабораторні заняття:		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 1	-	-	
Семестр I, II	Індивідуальна робота:		
	-	-	
	Самостійна робота:		
Тижневе навантаження (год.)	69	69	
- аудиторне: 2 години	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
- самостійна робота: 3 год.			
Мова навчання - <u>українська</u>	<i>1/1,35</i>	<i>1/1,35</i>	Екзамен (письмовий)

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН 1_ Здатність до критичного мислення, розуміння широкого кола	ЗК 1_Світоглядна. Здатність до розуміння широкого кола

	<p>філософсько-світоглядних питань, використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналізу міждисциплінарних явищ та процесів; реалізації власного аксіологічного та наукового потенціалу.</p> <p>ПРН 2_ Здатність до застосування методів наукового пізнання, проведення науково-дослідної діяльності, розробки та впровадження дослідницьких проєктів, здійснення наукового дослідження та інтерпретація його результатів, ефективного висвітлення, поширення знань щодо наукових досліджень</p> <p>ПРН 8_ Здатність представляти в усній і письмовій формах перед фаховою і нефаховою аудиторією результати власної дослідницької діяльності.</p> <p>ПРН 9_ Здатність виявляти та формувати нові ідеї та актуальні наукові проблеми, здійснювати проектування наукової роботи, визначати проблематику, гіпотезу, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, складати робочий план теоретичного та експериментального дослідження у сфері освітніх, педагогічних наук</p> <p>ПРН 10_ Здатність вибудувати алгоритм наукового дослідження у сфері освітніх, педагогічних наук, використовувати методологічні принципи наукового дослідження, організувати та проводити педагогічне спостереження і педагогічний експеримент, використовувати теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження, визначати порядок проведення дослідження і його етапи.</p> <p>ПРН 13_ Здатність здійснювати різні види</p>	<p>філософських питань, системних зв'язків між явищами і процесами; критичне мислення; використання набутого особистісно-професійного досвіду для вирішення наукових та фахових завдань; аналіз міждисциплінарних явищ та процесів; реалізація власного аксіологічного та наукового потенціалу.</p> <p>Цінувати та поважати мультикультурність; діяти на засадах соціальної відповідальності і з дотриманням свідомої громадянської позиції.</p> <p>ЗК 2_Методологічна Здатність до розуміння сучасної методології освіти; здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідної діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проєктів, «start-up»; методологічно та технологічно грамотно здійснювати наукове дослідження, інтерпретувати його результати; ефективно висвітлювати, поширювати знання щодо наукових досліджень та інновацій</p> <p>ЗК 7_Корпоративна. Здатність працювати у колективі, долати психологічні бар'єри для ефективної командної роботи. Здатність працювати як автономно, самостійно, так і в команді. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.</p>
2.	<p>ПРН 21_ Вміти ефективно здійснювати педагогічну взаємодію з різними соціальними групами; забезпечувати ефективний прямий та зворотній зв'язок, контакт з батьками через організацію різних форм</p>	<p>ЗК 3_Дослідницька. готовність до наукового пошуку; здатність володіти методологією і методами педагогічного експерименту; сформованість особистісно значущих якостей дослідника; розв'язання</p>

	<p>роботи; налагоджувати професійну комунікацію із загальноосвітніми навчальними закладами, забезпечуючи наступність і перспективність освіти.</p> <p>ПРН 24_ Вміти відповідно до мети і завдань дослідження визначати методи наукового пошуку та експериментальну базу дослідження з необхідним комплектом експериментальних матеріалів; готувати наукові доробки (доповіді, статті) із залученням сучасних інформаційних технологій; здійснювати проєктивну діяльність на основі наукового підходу, будувати та використовувати прогностичні моделі для опису результатів кількісного та якісного аналізу педагогічних явищ та процесів; осмислювати досягнення педагогічної думки минулого і узагальнювати сучасної педагогічної практики на основі об'єктивних закономірних зв'язків в галузі дошкільної, середньої та вищої освіти.</p>	<p>педагогічних завдань шляхом розуміння фундаментальних основ педагогічної науки; визначення мети, завдань, стратегії науково-дослідної діяльності; впровадження нових освітніх технологій у власну дослідницьку діяльність; генерування нових ідей, створення та інтерпретація нових знань відповідно теми наукового дослідження; використання положень нормативно-правової бази сфери вищої освіти та дотримання норм наукової етики під час дослідницької діяльності; приймати обґрунтовані рішення; здатність до безперервного творчого саморозвитку.</p> <p>власного розвитку та кожного суб'єкта педагогічної діяльності; оцінювати наукову та практичну цінність завдань, які вирішуються у власному педагогічному дослідженні.</p> <p>ЗК 7_Корпоративна. Здатність працювати у колективі, долати психологічні бар'єри для ефективної командної роботи. Здатність працювати як автономно, самостійно, так і в команді. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.</p>
3.	<p>ПРН 27_ Вміти свідомо застосовувати у роботі наукові й практичні здобутки різних систем освіти; розбиратися у специфіці систем освіти різних країн світу, визначати вплив на сучасні освітні перетворення, робити висновки для практичного застосування у власній педагогічній діяльності шляхом використання на заняттях, в управлінській діяльності, іграх та інших видах роботи з дітьми різного віку.</p>	<p>ЗК 4_Інформаційна. Здатність аналізувати інформацію з різних джерел, користуватися бібліотеками (традиційними і електронними); професійно володіти основними методами, способами і засобами набуття, зберігання, обробки інформації; створювати презентації та ефективно використовувати мультимедійні технології, програмне забезпечення для виконання науково-дослідницьких завдань; використання закордонного досвіду при реалізації завдань власного дослідження, використання інформаційних ресурсів, які знаходяться у відкритому доступі наукометричних баз Scopus Web of Science, самостійної підготовки наукових публікацій до іноземних видань та участь у міжнародних наукових проєктах.</p> <p>ЗК 7_Корпоративна. Здатність працювати у колективі, долати психологічні бар'єри для ефективної</p>

		командної роботи. Здатність працювати як автономно, самостійно, так і в команді. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
--	--	--

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС 120 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
1.	Модуль 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ	28	14	14	-	32	28	14	14	-	32
2.	Тема 1. Сутність науки. Філософія науки як галузь знання.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
3.	Тема 2. Основні історичні форми науки.	4	2	2	-	4	4	2	2	-	4
4.	Тема 3. Стародавня і середньовічна філософія науки.	4	2	2	-	4	4	2	2	-	4
5.	Тема 4. Філософія науки доби Відродження і Нового часу.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
6.	Тема 5. Узагальнення класичної філософії науки.	4	2	2	-	4	4	2	2	-	4
7.	Тема 6. Посткласична філософія науки	4	2	2	-	4	4	2	2	-	4
8.	Тема 7. Філософія науки доби постмодерну.	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
9.	Модуль 2. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ	23	12	11	-	37	23	12	11	-	37
10.	Тема 1. Онтологія науки.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
11.	Тема 2. Гносеологія науки.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
12.	Тема 3. Методологія і логіка науки.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
13.	Тема 4. Аксиологія і етика науки.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
14.	Тема 5. Загальна соціологія науки.	4	2	2	-	6	4	2	2	-	6
15.	Тема 6. Праксеологія науки.	3	2	1	-	7	3	2	1	-	7
Разом:		120	26	25	-	69	120	26	25	-	69

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	3.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	<u>Модуль I</u> Загальна характеристика та історія філософії науки	9	2
1.1.	<p>Тема 1. Сутність науки. Філософія науки як галузь знання. Зміст теми. Основні значення терміну «наука»: особлива галузь знань, діяльності та суспільна інституція. Класифікація наук. Функції науки й наукового знання. Основні форми наукового пізнання. Види наукової картини світу. Наука в контексті історичних форм світогляду. Основні види пізнання: буденне, міфологічне, релігійне, естетичне, філософське, наукове. Критерії науковості. Предмет філософії науки. Епістемологія як підґрунтя і передумова філософії й методології науки. Філософія і наука: проблеми взаємозв'язку та взаємодії. Співвідношення гносеології, епістемології, філософії науки, наукознавства. Натурфілософія як історична форма взаємодії філософії і науки. Розділи філософії науки та їх основні питання.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Адо П. Філософія як спосіб життя. Пер. з фр. О. Йосипенко. Київ: Новий Акрополь. 2020. 312 с. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с.</p>		
1.2.	<p>Тема 2. Історичні форми науки. Зміст теми. Донаукове і наукове пізнання. Періодизація історії науки та її відповідність до періодизації історії філософії. Головні риси стародавньої східної, античної, середньовічної, класичної науки. Поява першої наукової картини світу. Чинники утворення некласичної науки. Поліфундаментальність, інтегратизм, синергізм, холізм, релятивізм та інші її головні ознаки. Неонекласична наука. Можливі перспективи подальшого розвитку науки.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. Філосо. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. Іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с. Білецький І.П., Кузь О.М., Чешко В.Ф. Філософія науки. Навч. посіб. Харків: ХНЕУ. 2005. 128 с.</p>	∞	2

1.3.	<p>Тема 3. Стародавня і середньовічна філософія науки.</p> <p>Зміст теми. Здобутки природознавства у Стародавньому Єгипті, Месопотамії, Індії і Китаї. Перші давньогрецькі філософи як «фізіологи». Філософія науки досократиків. Перша релятивізація знання у софістиці. Ідеї філософії науки Сократа і Платона. Аристотель як перший філософ-систематик наукових знань. Науковий стиль мови. Ідеї філософії науки доби Еллінізму. Філософська проблематика юдаїзму, християнства та ісламу. Ідея синергії у православній аскетиці (Григорій Палама). Значення апофатичної теології як джерела логічних парадоксів (Діонісій Ареопажіт). Феномен західноєвропейської схоластики. Аристотелізм як чинник поступального розвитку філософської думки. Тома Аквінський. Зародження британської та континентальної філософських традицій. Пізньосередньовічне емпіричне природознавство.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. Ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.</p> <p>Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.</p>	∞	2
1.4.	<p>Тема 4. Філософія науки доби Відродження і Нового часу.</p> <p>Зміст теми. Актуалізація соціально-гуманітарних дисциплін як чинник кризи середньовічного світогляду. Зміна ролі природознавства як самодостатньої дисципліни. Активізм громадянських гуманістів як наслідок осмислення здобутків науки та філософії Аристотеля. Неоплатонізм Миколи Кузанського. Магічні та філософські основи природознавства як висновки з діалогу релігій. Ідеї філософії науки Л. да Вінчі, Б. Телезіо, Парацельса. Наукова революція М. Коперника. Нова космологія Дж. Бруно і соціологія науки Т. Кампанелли. Філософія Нового часу – джерело класичної науки. Класичний (лінійний) детермінізм. Зародження і розвиток класичного емпіризму (Ф. Бекон, П. Гассенді, Т. Гоббс, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Г'юм) і раціоналізму (Р. Декарт, Б. Спіноза). Наукова і філософська спадщина Б. Паскаля і його перша спроба екзистенціалістського осмислення основ науки. Філософія науки Г. Ляйбніца. Природознавство Нового часу. І. Ньютон і оформлення першої – класичної (механістичної) наукової картини світу.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.</p> <p>Nickles T. Scientific Revolutions. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». https://plato.stanford.edu/entries/scientific-revolutions. Назва з екрана.</p>	∞	2

1.5.	<p>Тема 5. Узагальнення класичної філософії науки.</p> <p>Зміст теми. Перша систематизація наукових і філософських знань у добу Просвітництва. Специфіка європейських традицій просвітницької філософії. Асиміляція просвітницьких ідей на теренах України. Ф. Прокопович і модернізація Російської імперії. Антисцієнтистська реакція романтизму. Здобутки окремих наук як підстава майбутньої трансформації механістичної картини світу. Німецька думка середини XVIII – середини XIX ст. як вершина класичної філософії. І. Кант. Докритичний період. «Коперніканський переворот» і перша деконструкція метафізики. Три «Критики» у контексті основних питань філософії науки. І.Г. Фіхте і його проект «Науковчення». Філософсько-історична роль розвитку наукового пізнання. Призначення вченого. Ф.В.Й. Шеллінг – провідний натурфілософ серед німецьких класиків. Еволюція його поглядів. Українські шеллінгіанці: Д. Велланський і Й. Міхневич. Г.В.Ф. Гегель як систематик класичної філософської традиції. «Енциклопедія філософських наук». Здобутки та кризові моменти філософії науки Гегеля. Л. Фюєрбах як представник класичної та провісник посткласичної філософії. Особливості його антропології як основи філософії науки.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <p>Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: в 3 т. Т. 1. Наука логики. Пер. Б.Г. Столпнера, отв. ред. Е.П. Ситковский. Москва: Мысль. 1974. 452 с. (Серия «Философское наследие»).</p> <p>Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.</p>	9	2
------	---	---	---

1.6.	<p>Тема 6. Посткласична філософія науки. Зміст теми. Криза класичної філософії. Перший позитивізм (О. Конт, Дж.С. Міл, Г. Спенсер). Критерії науковості і ненауковості знання, класифікація наук. Асиміляція ідей першого позитивізму на теренах України. Російський нігілізм на природничому ґрунті. Трансформації позитивізму як відображення розвитку наукової картини світу. Другий позитивізм. Р. Авенаріус, Е. Мах. Питання суб'єкта пізнання і єдності пізнаваної дійсності. Третій позитивізм і логічний аналіз мови. Б. Рассел, Л. Вітгенштайн, Віденський гурток і Львівсько-Варшавська школа. Принцип верифікації. Четвертий позитивізм як відповідь на парадокси принципу верифікації та появу некласичної науки. К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Феєрабенд та ін. Антисцієнтистська реакція «філософії життя»: С. К'єркегор, А. Шопенгавер, Ф. Ніцше. Наукові здобутки В. Дильтея, А. Бергсона, О. Шпенглера, Г. Зіммеля. Філософія науки прагматизму (Ч. Пірс, В. Джеймс, Дж. Дьюї). Причини появи неокантіанства, його Баденська (Фрайбурзька): Г. Рікерт, В. Віндельбанд і Марбурзька (Г. Коген, П. Наторп) школи. Феноменологія як джерело філософії науки. Е. Гуссерль і його учні. Герменевтика Г.Г. Гадамера як один з варіантів посткласичної філософії науки.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. Іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.</p>	9	2
1.7.	<p>Тема 7. Філософія науки доби постмодерну. Зміст теми. Значення терміну «постмодерн». Філософська ситуація корінного перегляду традиційних цінностей. Постмодерн і неокласична наука. «Лінгвістичний поворот» у філософії ХХ ст. і переосмислення посткласичних ідей як джерела дискурсів постмодерну. Ф. де Соссюр, К. Леві-Строс і структуралізм. М. Фуко, Ж. Деріда, Ж. Дельоз, Ж. Лакан, Ж. Бодріяр та ін., особливості їх методологічних стратегій. Ризом, хаосмос, симулякр. Деконструкція. Нелінійний детермінізм, відсутність ієрархії і антиметафізичність постмодерну. Синергетика (Г. Хакен, І. Пригожин, І. Стенгерс). Відкриття у природознавстві ХХ – початку ХХІ ст. як чинник корінного перегляду картини світу. Постановка питання про моральність науки. Наукові та філософські проблеми трансгуманізму. Філософія науки українських мислителів ХХ – початку ХХІ ст. як продовження класичних традицій.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Дескриптивність нелінійного теоретичного знання та самоорганізація нелінійної науки. Філософія освіти. 2017. № 1. С. 30 – 42. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.</p>	9	2

2. 2.1.	<p style="text-align: center;">Модуль II. Основні теоретичні проблеми філософії науки</p> <p>Тема 1. Онтологія науки. Зміст теми. Образ науки: натурфілософський, класичний, некласичний і сучасний. Верифіковані і неверифіковані елементи натурфілософії. Моделі світобудови. Натурфілософія як джерело наукових гіпотез. Підстави ілюзорності відсутності натурфілософської проблематики у сучасному природознавстві. Класичний образ науки. Лінійний детермінізм і Ньютонівська картина світу на основі абсолютності простору і часу. Ідеї теплороду, флогістону, ефіру і трансформація їх з наукових на натурфілософські. Відкриття елементарних частинок і теорії відносності як провідні чинники формування некласичного образу науки. Квантово-релятивістська картина світу і «торжество релятивізму» як висновок з неї. Синергетика і формування сучасного образу науки. Відкриті питання щодо його ідентифікації і теоретизації.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Адо П. Покривало Ізиди. Нарис історії ідеї Природи. Пер. з фр. О. Йосипенко. Київ: Новий Акрополь. 2016. 470 с. Пригожин И.Р., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Пер. с англ. Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича, Ю.В. Сачкова. Москва: Прогресс. 1986. 432 с.</p>	9	2
2.2.	<p>Тема 2. Гносеологія науки. Зміст теми. Епістемологія як філософська теорія наукового пізнання, її основні питання. Ототожнення гносеології та епістемології як приклад сцієнтистського редуціонізму. Поняття «псевдонаука», «паранаука», «квазінаука», «антинаука», їх дискусійність. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання. Сенсорна інформація, висловлювання про дійсність. Факт і подальші форми наукового знання. Емпірична, теоретична, проблематична моделі наукового пізнання. Розвиток наукового знання, його кумулятивістські і антикумулятивістські версії. Основні типи наукової раціональності. Інтерналістський та екстерналістський підходи до розвитку наукового знання. Наукові революції: їх види, виникнення, зміст і розвиток. Наукова істина та її провідні версії.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с. Кун Т. Структура наукових революцій. Пер. О. Васильєв. Київ: Port-Royal. 2001. 226 с.</p>	9	2

2.3.	<p>Тема 3. Методологія і логіка науки. Зміст теми. Наявні класифікації методів науки. Філософські, загально- та конкретно-наукові методи. Методологічний проєкт. Неокантіанський критицизм, феноменологічний, герменевтичний проєкти. Верифікація і фальсифікаціонізм. Методологічні програми гуманітаризації соціального знання. Структуралізм та провідні версії постструктуралізму як прагнення повернути гуманітарному знанню статус науковості. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії (Л. Вітгенштейн, Б. Рассел, Дж. Мур, В. Куайн, Г. Патнем та ін.). Рефлексія методології гуманітарних наук. Шизоаналіз, структурний психоаналіз, феноменологічна герменевтика. Синергетика як методологічний проєкт, дискусії про його універсальність. Зсув від відкриття законів суспільства до «виробництва соціального», його «конструювання» і «генеалогії».</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с. Копнін П. Логіка науки чи наука логіки? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.47–50.</p>	9	2
2.4.	<p>Тема 4. Аксиологія і етика науки. Зміст теми. Цінності та їх класифікації. Цінність, норматив, максима, імператив. Парадокси позаморальності класичної науки. Етика як філософська дисципліна. Етичний абсолютизм і релятивізм у їх кореляції з метафізичними аналогами. Наука як цінність, благо і джерело цінностей та благ. Морально-етичні складові некласичної і неонекласичної науки. Основні етичні кодекси вчених. Г. Сельє, Р. Мертон, Б. Бабер та ін. про цінності науковця. Академічна доброчесність та її аспекти. Питання моральної відповідальності вченого і винахідника. Деонтологія, екологічна етика і їх сучасні проблеми. Аксиологічні і етичні виміри досягнень сучасної науки і техніки. Морально-етичні аспекти глобальних проблем і можливі шляхи їх вирішення.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с. Лук'янець В., Кравченко О., Озадовська Л. та ін. Світоглядні імплікації науки. Київ: ПАРАПАН. 2004. 408 с.</p>	9	2

2.5.	<p>Тема 5. Загальна соціологія науки. Зміст теми. Особливості функціонування науки як форми суспільної свідомості, ідеології та соціальної інституції. Спільнота вчених як суб'єкт науки. Особливості існування загалу вчених після університетської реформи 1800 р. у Берліні. Формальні і неформальні наукові спільноти. Інфраструктура науки. Науково-дослідні установи. Наука у навчальних закладах різних рівнів. Проблеми соціалізації науковця та популяризації наукових знань. Регулювання діяльності окремих учених і наукових спільнот, його різновиди. Співвідношення юридичних і моральних норм діяльності окремих науковців і наукових спільнот. Офіційні і неофіційні, позитивні і негативні, активні і пасивні санкції як засоби керування науковою діяльністю і її виконавцями.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації: посібн. з філос. дисц. Київ: ППС. 2007. 436 с. Філософія науки та інноваційного розвитку. Уклад. Чекаль Л.А., Горбатюк Т.В., Сторожук С. та ін. Київ: Міленіум. 2017. 782 с.</p>	9	2
2.6	<p>Тема 6. Праксеологія науки. Зміст теми. Загальна структура практики. Особливості практичної діяльності у науці. Теоретичний і практичний розум, їх будова і особливості функціонування. Типи вчених за особистими якостями. Риси особистості «ідеального вченого». Технічний інструментарій науки. Послідовність виконання наукового дослідження, його теоретичне, інформаційне і технічне забезпечення. Особливості збору емпіричних даних у різнопрофільних галузях науки. Проблеми вибору адекватної методології, верифікації і фальсифікації знань. Небезпеки абсолютизації практичної діяльності у науці і нехтування нею.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Уклад. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 236–239. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки: [Підручник для студ. вищих навч. закл.]. Львів: Світ. 2006. 152 с.</p>	10	2

4.2. Плани семінарських, практичних, лабораторних занять

Змістовий модуль 1.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

Семінарське заняття на тему: «Вступ до філософії науки» (2 год.)

План:

1. Значення терміну «наука».
2. Форми наукового знання.
3. Головні види пізнання.
4. Предмет, проблематика і структура філософії науки.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Адо П. Філософія як спосіб життя. Пер. з фр. О. Йосипенко. Київ: Новий Акрополь. 2020. 312 с.
2. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с.
3. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.
4. Zelenkov A. Philosophy and Methodology of Science. Minsk: BSU. 2011. 479 p.
5. Frigg R., Hartmann S. Models in Science. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/models-science>. Назва з екрана.

**Семінарське заняття на тему:
«Історичні форми науки» (2 год.)**

План:

1. Періодизація історії науки. Особливості стародавньої науки.
2. Характерні риси науки доби Середніх віків.
3. Становлення і розвиток класичної науки.
4. Передумови виникнення некласичної науки.
5. Своєрідність сучасного періоду історії науки.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Адо П. Що таке антична філософія? Пер. з фр. С.Л. Йосипенка. Київ: Новий Акрополь. 2014. 428 с.
2. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с.
3. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.
4. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.

**Семінарське заняття на тему:
«Філософія науки Стародавності та Середніх віків» (2 год.)**

План:

1. Ідеї філософії науки досократиків.
2. Ідеї філософії науки Сократа і Платона.
3. Філософія науки Аристотеля.
4. Філософія науки доби Еллінізму.
5. Особливості ідей філософії науки доби Середніх віків.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Адо П. Що таке антична філософія? Пер. з фр. С.Л. Йосипенка. Київ: Новий Акрополь. 2014. 428 с.

2. Аристотель. Метафізика. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 26–30.
3. Платон. Менон. Сочинения: в 4 т. Т. 1. Общ. ред. А.Ф. Лосева и др.; авт. вступ. ст. А.Ф. Лосев, примеч. А.А. Тахо-Годи. Москва: Мысль. 1990. С. 575–612. (Серия «Философское наследие»).
4. Фома Аквинский. О единстве разума против авероистов. Сочинения. Сост., пер. с лат., введ. ст. и коммент. А.В. Апполонова. Изд. 5-е. Москва: Едиториал УРСС. 2011. С. 2–117. (Серия «Bibliotheca Scholastica»).

**Семінарське заняття на тему:
«Становлення і розвиток класичної філософії науки» (2 год.)**

План:

1. Трансформації науки і філософії доби пізнього Середньовіччя.
2. Ідеї філософії науки доби Відродження. Перша наукова революція.
3. Емпірична лінія філософії науки Нового часу.
4. Раціоналістична лінія філософії науки Нового часу.
5. Формування першої наукової картини світу.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Бэкон Ф. Новый Органон. Соч. в 2-х т. Т. 2. 2-е, испр. и доп. изд. Сост., общ. ред. и вступ. ст. А.Л. Субботина. Москва: Мысль. 1972. С. 7–214. (Серия «Философское наследие»).
2. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках. Київ: Тандем. 2001. 104 с.
3. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.
4. Николай Кузанский. Об ученом незнании. Сочинения: в 2 т. Т. 1. Пер., общ. ред. и вступит. статья З.А. Тажуризиной. Москва: Мысль. 1979. С. 47–184. (Серия «Философское наследие»).
5. Паскаль Б. Думки. Пер. з фр. А. Перепаді, О. Хоми. Київ: Дух і літера. 2009. 704 с.

**Семінарське заняття на тему:
«Систематизація класичної філософії науки» (2 год.)**

План:

1. Філософія науки І. Канта: докритичний та критичний її періоди.
2. І. Фіхте про світоглядну роль науки та призначення вченого.
3. Філософія науки і природи Ф.В.Й. Шеллінга.
4. Діалектичний проект філософії науки Г.В.Ф. Гегеля.
5. Л. Фюрбах як філософ науки.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: в 3 т. Т. 2. Философия природы. Пер. Б.Г. Столпнера и И.П. Румера, отв. ред. Е.П. Ситковский. Москва: Мысль. 1975. 695 с. (Серия «Философское наследие»).

2. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.
3. Кант І. Критика чистого розуму. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ: Юніверс. 2000. 504 с. Парад. тит. арк. нім. (Серія «Філософська думка»).
4. Прокопович Ф. Натурфілософія, або Фізика. Пер. з латинської. Філософські твори: у 3 т. Т. 2. Ред. колегія: В.І. Шинкарук (голова), В.Є. Євдокименко, В.М. Нічик. Київ: Наукова думка. 1978. С. 115–501.
5. Фіхте Й.Г. Учення про науку. Друга доповідь 1804 року. *Sententiae. Наукові праці спілки дослідників модерної філософії (Паскалівського т-ва)*. [голов. ред. О. Хома]. 2011. № 1 (XXIV). С. 181–207.

**Семінарське заняття на тему:
«Формування некласичної філософії науки» (2 год.)**

План:

1. Джерела, виникнення та історичний шлях позитивізму.
2. Антисциєнтистська реакція ХІХ ст. як відповідь на кризу класичної науки.
3. Філософія науки у неокантіанстві та феноменології ХІХ – ХХ ст.
4. Філософія науки у прагматизмі.
5. Філософія науки у герменевтиці ХІХ – ХХ ст.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Бергсон А. Творча еволюція. Пер. з фр. О. Осадчука. Київ: Видавництво Олега Жупанського. 2010. 316 с.
2. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження. Київ: Основи. 1995. 311 с.
3. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.
4. Конт О. Дух позитивної філософії. Слово о положительном мышлении. Пер. с фр. 4-е изд. Москва: URSS. 2016. 80 с.
5. Кун Т. Структура наукових революцій. Пер. О. Васильєв. Київ: Port-Royal. 2001. 226 с.
6. Nickles T. Scientific Revolutions. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-revolutions>. Назва з екрана.

**Семінарське заняття на тему:
«Філософія неокласичної науки» (2 год.)**

План:

1. Джерела філософських дискурсів постмодерну.
2. Головні ознаки світогляду доби постмодерну та формування неокласичної науки.
3. Нова модель дійсності та синергетика як адекватна стратегія її освоєння.
4. Здобутки науки ХХ – початку ХХІ ст. і їх філософське осмислення.
5. Проблеми ідентифікації сучасної науки.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики. Пер. з фр. Андрій Репа. Київ: Ніка-Центр. 2009. 232 с.
2. Бодрійяр Ж. Симуляція і симулякри. Пер. з фр. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 230 с.
3. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с.
4. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.
5. Пригожин И.Р., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Пер. с англ. Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича, Ю.В. Сачкова. Москва: Прогресс. 1986. 432 с.

Змістовний модуль 2 ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

Семінарське заняття на тему: «Наука як форма буття» (2 год.)

План:

1. Провідні шляхи філософського осмислення науки.
2. Образ науки і головні його різновиди.
3. Форми взаємодії філософії і науки.
4. Механізми і зміст трансформацій наукової картини світу.
5. Сучасний образ науки як відкрита філософська проблема.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Блюмберг Г. Світ як книга. Переклад з німецької, передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. Київ: Лібра. 2005. С. 49 –538.
2. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с.
3. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.
4. Кримський С. Зміст та функції природничо-наукової картини світу. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.211 – 218.
5. Strawson P.F. Analysis and Metaphysics: An Introduction to Philosophy. Oxford: Oxford University Press. 1992. 142 p.

Семінарське заняття на тему: «Теорія наукового пізнання» (2 год.)

План:

1. Наукова раціональність та її основні різновиди.
2. Критерії науковості знання. Головні альтернативи науки.
3. Рівні наукового знання, їх специфіка, співвідношення і взаємодія.
4. Основні моделі процесу наукового пізнання і розвитку науки.
5. Наукова істина та її провідні версії.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Добронравова І.С. Постнекласичне знання як процес – Київська філософська школа надає засоби розуміння. Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2011. С. 161–172.
2. Патнем Г. Розум, істина і історія. Київ: Видавничий дім «Альтернатива». 2003. 232 с.
3. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання: Монографія. Львів: Вид-во Державного ун-ту «Львівська політехніка». 2000. 296 с.
4. Пікашова Т., Шашкова Л. Що є знання? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 39–47.
5. Glanzberg M. Truth. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/truth>. Назва з екрана.

**Семінарське заняття на тему:
«Особливості наукової методології» (2 год.)**

План:

1. Сутність наукового методу. Класифікації методів.
2. Класичні наукові та філософські методології.
3. Методологічні проекти доби посткласики.
4. Методологічні проекти доби постмодерну.
5. Синергетика як методологічний проєкт.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т.1. Пер. з нім. О. Мокровольський. Київ: Юніверс. 2001. 459 с. (Серія «Філософська думка»).
2. Копнін П. Логіка науки чи наука логіки? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.47–50.
3. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. Зоя Борисюк. Київ: Основи. 1997. 387 с.
4. Пригожин И.Р., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Пер. с англ. Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича, Ю.В. Сачкова. Москва: Прогресс. 1986. 432 с.
5. Herburn B. Scientific Method. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-method>. Назва з екрана.

**Семінарське заняття на тему:
«Наука у ціннісних і етичних вимірах» (2 год.)**

План:

1. Основи аксіології і етики.
2. Головні ціннісні і етичні аспекти науки.
3. Позаморальність класичної науки як філософська проблема.
4. Основні морально-етичні проблеми сучасної науки.
5. Аксіологічні і етичні засоби можливих вирішень глобальних проблем.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Пер. з нім. Київ: Лібра. 2001. 400 с.
2. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 218–228.
3. Леопольд О. Развитие этики. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.301–310.
4. Мамардашвили М.К. Наука и ценности – бесконечное и конечное. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ. 2018. С.110–114.
5. Pritchard D., Turr J. Value of Knowledge. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/knowledge-value>. Назва з екрана.

**Семінарське заняття на тему:
«Наука як соціальна інституція» (2 год.)**

План:

1. Суспільна значимість науки.
2. Спільнота вчених як суб'єкт науки.
3. Інфраструктура науки.
4. Проблеми функціонування науки як соціальної інституції.
5. Суспільне регулювання діяльності окремих учених і наукових спільнот, його різновиди і засоби.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.

2. Кайку М. Фізика майбутнього. Як наука вплине на долю людства і змінить наше повсякденне життя в ХХІ столітті. Пер. з англ. Львів: Літопис. 2013. 433 с.
3. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 218–228.
4. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. Пер. с англ. и нем. А.Л. Никифоров; (общ. ред. и вступ. ст. И.С. Нарский). Москва: Прогресс. 1986. 544 с.
5. Smith M. Philosophy and methodology of the social sciences. Four-Volume Set. London: SAGE Publications Ltd. 2005. 1648 p.

**Семінарське заняття на тему:
«Наука як різновид діяльності» (2 год.)**

План:

1. Основи праксеології. Загальна структура практики.
2. Суб'єкт наукової діяльності, його основні риси.
3. Технічний інструментарій науки.
4. Послідовність виконання конкретних досліджень. Верифікація і фальсифікація знання.
5. Небезпеки абсолютизації практичної діяльності у науці та нехтування нею.

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.228–236.
2. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.
3. Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 236–239.
4. Schickore J. Scientific Discovery. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-discovery>. Назва з екрана.
5. Wilson G., Shpall S. Action. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/action>. Назва з екрана.

4.3. Організація самостійної роботи аспірантів

№ п/п	Назва теми самостійної роботи	Кількість годин
-------	----------------------------------	--------------------

	Змістовий модуль 1. Загальна характеристика та історія філософії науки	32
	Тема 1. Головні сутнісні виміри науки.	5
1.	Особливості науки як галузі знання, діяльності і соціальної інституції.	3
2.	Підстави класифікації форм і різновидів наукового знання.	2
	Тема 2. Історичні форми науки	4
3.	Здобутки природознавства у країнах Стародавнього Сходу.	2
4.	Основні риси некласичного і неонекласичного наукового світогляду.	2
	Тема 3. Стародавня і середньовічна філософія науки	4
5.	Абсолютизм і релятивізм ідей філософії науки софістів, Сократа і Платона.	2
6.	Сутність систематизації наукових знань Аристотелем.	1
7.	Проблеми філософського осмислення науки доби Середніх віків.	1
	Тема 2. Філософія науки доби Відродження і Нового часу	5
8.	Ідеї філософії науки доби Відродження. Перша наукова революція.	1
9.	Здобутки науки доби Нового часу.	2
10.	Зміст канонів класичної науковості.	2
	Тема 3. Узагальнення класичної філософії науки	4
11.	Особливості філософії науки доби Просвітництва.	2
12.	Осмислення здобутків природознавства представниками німецької класичної філософії.	2
	Тема 4. Філософія науки доби посткласики	5
13.	Наукові, філософські, політичні та економічні чинники виникнення і розвитку позитивізму.	2
14.	«Філософія життя»: між несприйняттям і розвитком науки.	3
	Тема 5. Філософія науки доби постмодерну	5
15.	Головні ознаки світогляду доби постмодерну.	1
16.	«Лінгвістичний поворот» у філософії.	2
17.	Основні положення синергетики.	2
	Змістовий модуль 2. Основні проблеми філософії науки	37
	Тема 1. Онтологія науки	6
18.	Зміст головних концепцій співвідношення філософії і науки.	3
19.	Філософська проблематика окремих наукових дисциплін.	3
	Тема 2. Гносеологія науки	6

20.	Характерні ознаки різновидів наукової раціональності.	2
21.	Суттєві ознаки емпіричного і теоретичного рівнів наукового пізнання.	2
22.	Зміст основних версій наукової істини.	2
	Тема 3. Методологія і логіка науки	6
23.	Головні ознаки філософських, загально- і конкретно-наукових методів.	3
24.	Приклади посткласичних та постмодерністських методологічних проєктів у різних галузях науки.	3
	Тема 4. Аксіологія і етика науки	6
25.	Зміст основних категорій аксіології і етики у контексті науки.	3
26.	Філософія науки як засіб вирішення екологічних проблем.	3
	Тема 5. Загальна соціологія науки	6
27.	Види формальних і неформальних наукових спільнот.	3
28.	Зміст поняття «санкція» як регулятиву наукової діяльності.	3
	Тема 6. Праксеологія науки	7
29.	Типи вчених за особистими якостями.	3
30.	Зміст процедур верифікації і фальсифікації знань.	4

Самостійна робота може бути виконані у формі:

- порівняльної таблиці;
- схеми-конспекту;
- мультимедійної презентації;

Інформаційні джерела для виконання самостійної роботи:

[1-3, 8, 12, 14, 16-19, 22, 24, 28-30, 36, 38, 39, 41, 42, 45, 48, 52, 53, 56-58, 61-71].

V. Контроль якості знань аспірантів

Оцінювання відбувається за такими формами контролю:

Вхідний контроль, поточний контроль, іспит.

5.1. Форми і методи поточного контролю

Вхідний контроль проходить в усній формі відкритих запитань.

Контроль під час аудиторних занять, основними видами якого є усне опитування теоретичного матеріалу, письмове виконання практичних завдань.

Контроль самостійної (індивідуальної роботи) аспірантів, основними видами якого є оцінювання підготовки до семінарських занять, опрацювання додаткових джерел інформації, виконання самостійної роботи.

Поточний контроль:

1. Виконання наступних видів робіт, на семінарських заняттях, яке оцінюється для модулю 1, тем 4, 6, 7 та модулю 2, тем 2 і 3 – від 0 до 6 балів, для решти тем – від 0 до 5 балів: доповідь, участь в обговоренні теми заняття шляхом постановки проблемних питань та участі в дискусії навколо них, доповнення, конспект першоджерел.

2. Написання реферату з дисципліни «Філософія науки», оцінка якого (до 30 балів) являє собою допуск до складання іспиту.

Підсумковий контроль здійснюється у формі усного іспиту (відповіді на 4 питання одного з 35 екзаменаційних білетів, з них 3 питання – теоретичні, одне – характеристика першоджерела).

5.2. Критерії оцінювання знань аспірантів

Навчальна дисципліна «Філософія науки» оцінюється за модульно-рейтинговою системою, яка складається з 2 модулів у році.

1 модуль проводиться на 14 тижні вивчення дисципліни.

2 модуль проводиться на 26 тижні вивчення дисципліни.

5.2.1. Критерії оцінювання доповіді

для модулю 1, тем 4, 6, 7 та модулю 2, тем 2 і 3

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5-6	ставиться за системне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, зібраною з різних джерел (більше 15); інноваційну й оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми; за ґрунтовну структурування навчального матеріалу;
4	ставиться за комплексне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, з наявними незначними огріхами в інтерпретації фактів; за інформацію, зібрану з декількох джерел (від 10 до 15); цікаву, але не оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми; за логічну структурування навчального матеріалу;
3	ставиться за базове розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за інформацію, зібрану з декількох джерел (від 5 до 10); не оригінальну авторську позицію та її стисле розкриття під час представлення теми; за алогічну структурування навчального матеріалу;
0-2	ставиться за поверхове розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за наявні значні фактичні помилки; за виявлений академічний плагіат.

для решти тем

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5	ставиться за системне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, зібраною з різних джерел (більше 15); інноваційну й оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми; за ґрунтовну структурування навчального матеріалу;
4	ставиться за комплексне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, з наявними незначними огріхами в інтерпретації фактів; за інформацію, зібрану з декількох джерел (від 10 до 15); цікаву, але не оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми; за логічну структурування навчального матеріалу;

	структуризацію навчального матеріалу;
3	ставиться за базове розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за інформацію зібрану з декількох джерел (від 5 до 10); не оригінальну авторську позицію та її стисле розкриття під час представлення теми; за алогічну структуризацію навчального матеріалу;
0-2	ставиться за поверхове розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за наявні значні фактичні помилки; за виявлений академічний плагіат.

5.2.2. Критерії оцінювання проблемних питань, участі в їх обговоренні, доповнень для модулю 1, тем 4, 6, 7 та модулю 2, тем 2 і 3

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5-6	ставиться за системне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, яка має дискусійний характер; інноваційну й оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми;
4	ставиться за комплексне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, з наявними незначними огріхами в інтерпретації фактів; цікаву, але не оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми;
3	ставиться за базове розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; не оригінальну авторську позицію (оперування загальновідомими положеннями та некритичне наслідування авторитетної думки) та її стисле розкриття під час представлення теми;
0-2	ставиться за поверхове розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за наявні значні фактичні помилки; за виявлений академічний плагіат.

для решти тем

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5	ставиться за системне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, яка має дискусійний характер; інноваційну й оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми;
4	ставиться за комплексне розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, з наявними незначними огріхами в інтерпретації фактів; цікаву, але не оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми;
3	ставиться за базове розуміння теми, пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; не оригінальну авторську позицію (оперування загальновідомими положеннями та некритичне наслідування авторитетної думки) та її стисле розкриття під час представлення теми;

0-2	ставиться за поверхове розуміння теми, пов'язаної з актуальними проблемами історії та теорії філософії науки; за наявні значні фактичні помилки; за виявлений академічний плагіат.
-----	--

5.2.3. Критерії оцінювання конспекту першоджерел для модулю 1, тем 4, 6, 7 та модулю 2, тем 2 і 3

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5-6	ставиться за наявність виписок з усіх першоджерел до теми, а для тих з них, які мають чітко виділені частини – з кожної з них; належне оформлення цитат та бібліографічного опису всіх першоджерел;
4	ставиться за наявність виписок з більшості першоджерел та незначні огріхи в їх оформленні, передусім відсутність бібліографічних даних про деякі з них;
3	ставиться за наявність виписок з менше як половини першоджерел, відсутність бібліографічних даних про них;
0-2	ставиться за наявність виписок з єдиного першоджерела або підміну цитат з першоджерела редакційною анотацією до нього.

для решти тем

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5	ставиться за наявність виписок з усіх першоджерел до теми, а для тих з них, які мають чітко виділені частини – з кожної з них; належне оформлення цитат та бібліографічного опису всіх першоджерел;
4	ставиться за наявність виписок з більшості першоджерел та незначні огріхи в їх оформленні, передусім відсутність бібліографічних даних про деякі з них;
3	ставиться за наявність виписок з менше як половини першоджерел, відсутність бібліографічних даних про них;
0-2	ставиться за наявність виписок з єдиного першоджерела або підміну цитат з першоджерела редакційною анотацією до нього.

5.2.4. Критерії оцінювання мультимедійної презентації для модулю 1, тем 4, 6, 7 та модулю 2, тем 2 і 3

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5-6	ставиться за системне розуміння теми (творчий рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, яка подана на слайдах, зібраною з різних джерел (більше 10); за ґрунтовну структурування навчального матеріалу; за розробку яскравого дизайну мультимедійної презентації;
4	ставиться за комплексне розуміння теми (конструктивний рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за інформацію, яка подана на слайдах, зібраною з декількох джерел (від 6 до 10); за хорошу структурування навчального матеріалу; за розробку дизайну мультимедійної презентації;

3	ставиться за базове розуміння теми (репродуктивний рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за інформацію, яка подана на слайдах, зібрану з 1-5 джерел; за нечітку розробку дизайну мультимедійної презентації;
0-2	ставиться за поверхове розуміння теми (елементарний рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за наявні значні фактичні помилки; за виявлений академічний плагіат.

для решти тем

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5	ставиться за системне розуміння теми (творчий рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки, яка подана на слайдах, зібраною з різних джерел (більше 10); за ґрунтовну структурування навчального матеріалу; за розробку яскравого дизайну мультимедійної презентації;
4	ставиться за комплексне розуміння теми (конструктивний рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за інформацію, яка подана на слайдах, зібраною з декількох джерел (від 6 до 10); за хорошу структурування навчального матеріалу; за розробку дизайну мультимедійної презентації;
3	ставиться за базове розуміння теми (репродуктивний рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за інформацію, яка подана на слайдах, зібрану з 1-5 джерел; за нечітку розробку дизайну мультимедійної презентації;
0-2	ставиться за поверхове розуміння теми (елементарний рівень), пов'язаної з проблемами історії та теорії філософії науки; за наявні значні фактичні помилки; за виявлений академічний плагіат.

5.2.5. Критерії оцінювання реферату

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
5	ставиться за належне оформлення реферату; системне розуміння теми, демонстрацію її зв'язку з темою власного дисертаційного дослідження; за використання методів формальної та діалектичної логіки, феноменології, герменевтики, структурного та компаративного аналізу; інноваційну й оригінальну авторську позицію і її сумлінне розкриття під час представлення теми; за ґрунтовну структурування змісту реферату; повне дотримання вимог академічної доброчесності;
4	за комплексне розкриття теми, встановлення її зв'язку з темою власного дисертаційного дослідження; за логічну структурування змісту; за наявні огріхи в оформленні та у змісті реферату (недостатньо розкриті деякі положення) і їх усвідомлення;
3	ставиться за порушення в оформленні реферату, часткове розкриття його теми, що спричиняє необхідність співбесіди; пов'язаної з актуальними проблемами філософії; відсутність авторської позиції; за алогічну структурування змісту реферату;

0-2	ставиться за грубі порушення в оформленні реферату; поверхове розкриття його теми; за відсутність розкриття її зв'язку з темою власного дисертаційного дослідження, за наявні значні фактичні помилки; за виявлення під час співбесіди відсутності орієнтування у тексті реферату; за виявлений академічний плагіат.
-----	--

5.2.6. Критерії оцінювання відповіді на питання екзаменаційного білету.

Оцінка, в балах	Критерії оцінювання
23-25	відповідь містить повне розкриття питання; відповідь засвідчує знання понятійно-категоріального апарату філософії науки та володіння ним; відповідь вказує на вміння робити аналіз питання і вирішувати його з цілком аргументованої авторської позиції;
18-22	відповідь змістовна, але має недоліки: незначні неточності або прогалини у поясненні того чи іншого аспекту питання; відповідь недостатньо аргументована або містить логічні помилки у викладі;
12-17	відповідь наявна, але має суттєві помилки у змісті; відповідь свідчить про нерозуміння питання або його частин; відповідь не містить аналізу змісту питання;
0-11	відповідь відсутня або містить грубі змістовні помилки щодо питання, аргументація відсутня або безсистемна чи алогічна.

VI. Навчально-методична карта дисципліни

№	дата	вид заняття	тема заняття	максимальна кількість балів
1.	05.11.2020	лекція	Сутність науки. Філософія науки як галузь знання.	
2.	12.11.2020	семінар	Вступ до філософії науки.	5
3.	19.11.2020	лекція	Основні історичні форми науки	
4.	26.11.2020	семінар	Історичні форми науки	5
5.	03.12.2020	лекція	Стародавня і середньовічна філософія науки.	
6.	10.12.2020	семінар	Філософія науки Стародавності та Середніх віків.	5
7.	17.12.2020	лекція	Філософія науки доби Відродження і Нового часу.	
8.	24.12.2020	семінар	Становлення і розвиток класичної філософії науки.	6
9.	14.01.2021	лекція	Узагальнення класичної філософії науки.	
10.	21.01.2021	семінар	Систематизація класичної філософії науки.	5
11.	28.01.2021	лекція	Посткласична філософія науки	

12.	04.02.2021	семінар	Формування неklasичної філософії науки	6
13.	11.02.2021	лекція	Філософія науки доби постмодерну.	
14.	18.02.2021	семінар	Філософія неонекласичної науки.	6
15.	18.02.2021		Виставлення оцінки за перший модуль	38
16.	25.02.2021	лекція	Онтологія науки.	
17.	04.03.2021	семінар	Наука як форма буття.	5
18.	11.03.2021	лекція	Гносеологія науки.	
19.	18.03.2021	семінар	Теорія наукового пізнання.	6
20.	25.03.2021	лекція	Методологія і логіка науки.	
21.	01.04.2021	семінар	Особливості наукової методології.	6
22.	08.04.2021	лекція	Аксіологія і етика науки.	
23.	15.04.2021	семінар	Наука у ціннісних і етичних вимірах.	5
24.	22.04.2021	лекція	Загальна соціологія науки.	
25.	29.04.2021	семінар	Наука як соціальна інституція.	5
26.	06.05.2021	лекція	Праксеологія науки.	
27.	13.05.2021	семінар	Наука як різновид діяльності.	5
28.	13.05.2021		Виставлення оцінки за другий модуль	32
29.	13.05.2021		Виставлення оцінки за реферат (допуск до іспиту)	30
30.	13.05.2021		Виставлення попередньої оцінки (весь курс)	100
31.	травень 2021	іспит		100
32.	травень 2021		Виставлення остаточної (підсумкової) оцінки за весь курс	100

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Авенариус Р. Человеческое понятие о мире. Пер. с нем. Москва: Либроком; ЛКИ; КомКнига. 2014. 96 с.

2. Адо П. Покривало Ізиди. Нарис історії ідеї Природи. Пер. з фр. О. Йосипенко. Київ: Новий Акрополь. 2016. 470 с.

3. Адо П. Філософія як спосіб життя. Пер. з фр. О. Йосипенко. Київ: Новий Акрополь. 2020. 312 с.

4. Адо П. Що таке антична філософія? Пер. з фр. С.Л. Йосипенка. Київ: Новий Акрополь. 2014. 428 с.
5. Аристотель. Метафізика. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 26–30.
6. Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики. Пер. з фр. Андрій Репа. Київ: Ніка-Центр. 2009. 232 с.
7. Бергсон А. Творча еволюція. Пер. з фр. О. Осадчука. Київ: Видавництво Олега Жупанського. 2010. 316 с.
8. Беркли Дж. Трактат о принципах человеческого знания. Сочинения. Сост., общ. ред. и вступит. статья И.С. Нарского. Москва: Мысль. 1978. С. 151–247. (Серия «Философское наследие»).
9. Блюмберг Г. Світ як книга. Переклад з німецької, передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. Київ: Лібра. 2005. 544 с.
10. Бодрійяр Ж. Симуляція і симулякри. Пер. з фр. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 230 с.
11. Бэкон Ф. Новый Органон. Сочинения в 2-х т. Т. 2. 2-е, испр. и доп. изд. Сост., общ. ред. и вступ. ст. А.Л. Субботина. Москва: Мысль. 1972. С. 7–214. (Серия «Философское наследие»).
12. Вернадський В.І. Про науковий світогляд. Пер. М. Кратко. Київ: НАН України; Центр гуманітарної освіти. 1996. 56 с.
13. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження. Київ: Основи. 1995. 311 с.
14. Возняк Т. Що є істина? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.197–202.
15. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: в 3 т. Т. 1. Наука логики. Пер. Б.Г. Столпнера, отв. ред. Е.П. Ситковский. Москва: Мысль. 1974. 452 с. (Серия «Философское наследие»).
16. Гокінг С. Коротка історія часу. Від Великого вибуху до чорних дір. Київ: КІС. 2015. 201 с.
17. Гуссерль Э. Картезианские размышления. Пер. с нем. Д.В. Складнева. Санкт-Петербург: Наука; Ювента. 1998. 315 с.
18. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації: посібн. з філос. дисц. Київ: ППС. 2007. 436 с.
19. Г'юм Д. Трактат про людську природу. Пер. з англ. Київ: Всесвіт. 2003. 552 с.
20. Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т. 1. Герменевтика І. Пер. з нім. О. Мокровольський. Київ: Юніверс. 2000. 459 с. (Серія «Філософська думка»).
21. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках. Київ: Тандем. 2001. 104 с.
22. Добронравова І.С. Дескриптивність нелінійного теоретичного знання та самоорганізація нелінійної науки. *Філософія освіти*. 2017. № 1. С. 30–42.
23. Добронравова І.С., Білоус Т.М., Комар О.В. Новітня філософія науки. Підручник для студ. філос. ф-тів ун-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки). Київ: Логос. 2009. 244 с.

24. Драгоманов М.П. Положение и задачи науки древней истории. Вибране («... мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні»). Упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р.С. Міщук; приміт. Р.С. Міщука, В.С. Шандри. Київ: Либідь. 1991. С. 60–83.

25. Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 228–236.

26. История и философия науки: учебное пособие для вузов. Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. Москва: Академический Проект; Альма Матер. 2007. 608 с.

27. Кайку М. Фізика майбутнього. Як наука вплине на долю людства і змінить наше повсякденне життя в ХХІ столітті. Пер. з англ. Львів: Літопис. 2013. 433 с.

28. Кант І. Критика чистого розуму. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ: Юніверс. 2000. 504 с. Парад. тит. арк. нім. (Серія «Філософська думка»).

29. Карнап Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка. [Електронний ресурс]. Сайт кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Karnap.html>. Назва з екрана.

30. Кассирер Э. Избранное. Логика наук о культуре. Москва: Центр гуманитарных инициатив. 2016. 400 с. (Серия «Книга света»).

31. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 218–228.

32. Конт О. Дух позитивной философии. Слово о положительном мышлении. Пер. с фр. 4-е изд. Москва: URSS. 2016. 80 с.

33. Копнін П. Логіка науки чи наука логіки? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 47–50.

34. Кримський С. Зміст та функції природничо-наукової картини світу. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С.211–218.

35. Кун Т. Структура наукових революцій. Пер. О. Васильєв. Київ: Port-Royal. 2001. 226 с.

36. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. Москва: Наука. 1995. 236 с.

37. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. Зоя Борисюк. Київ: Основи. 1997. 387 с.

38. Лейбниц Г. Монадология. Сочинения в 4 т. Т. 1. Ред. и сост., авт. вступит. статьи и примеч. В.В. Соколов; перевод Я.М. Боровского и др. Москва: Мысль. 1982. С. 413–430. (Серия «Философское наследие»).

39. Лейбниц Г.В. Новые опыты о человеческом разумении. Сочинения: в 4 т. Т. 2. Ред., авт. вступ. статьи и примеч. И.С. Нарский. Москва: Мысль. 1983. С. 4–577. (Серия «Философское наследие»).

40. Леопольд О. Развитие этики. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 301–310.

41. Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну. *Філософська і соціологічна думка*. 1995. № 5-6. С. 15–38.

42. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 50–77.

43. Мамардашвили М.К. Наука и ценности – бесконечное и конечное. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 110–114.

44. Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 236–239.

45. Мах Э. Познание и заблуждение. Очерки по психологии исследования. Пер. с нем. Г. Котляра, под ред. Н. Ланге. Санкт-Петербург: Изд. С. Скримунта. 1909. 461 с.

46. Николай Кузанский. Об ученом незнании. Сочинения: в 2 т. Т. 1. Пер., общ. ред. и вступит. статья З.А. Тажуризиной. Москва: Мысль. 1979. С. 47–184. (Серия «Философское наследие»).

47. Паскаль Б. Думки. Пер. з фр. А. Перепаді, О. Хоми. Київ: Дух і літера. 2009. 704 с.

48. Патнем Г. Розум, істина і історія. Київ: Видавничий дім «Альтернатива». 2003. 232 с.

49. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання: Монографія. Львів: Вид-во Державного ун-ту «Львівська політехніка». 2000. 296 с.

50. Пікашова Т., Шашкова Л. Що є знання? Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 39–47.

51. Платон. Менон. Сочинения: в 4 т. Т. 1. Общ. ред. А.Ф. Лосева и др.; авт. вступ. ст. А.Ф. Лосев, примеч. А.А. Тахо-Годи. Москва: Мысль. 1990. С. 575–612. (Серия «Философское наследие»).

52. Попович М. Наука шукає надійних фортець. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 183–187.

53. Поппер К. Логика научного исследования. Пер. с англ. Москва: Республика. 2004. 447 с.

54. Пригожин И.Р., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Пер. с англ. Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича, Ю.В. Сачкова. Москва: Прогресс. 1986. 432 с.

55. Прокопович Ф. Натурфілософія, або Фізика Пер. з латинської. Філософські твори: у 3 т. Т. 2. Ред. колегія: В.І. Шинкарук (голова), В.Є. Євдокименко, В.М. Нічик. Київ: Наукова думка. 1978. С. 115–501.

56. Рассел Б. Человеческое познание: Его сфера и границы. Киев: Ника-Центр. 1997. 560 с. (Серия «Познание». Вып. 1).
57. Риккерт Г. Наука о природе и наука о культуре. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 246–265.
58. Спиноза Б. Этика. Москва: Литература; Мир книги. 2010. 480 с. (Серия «Великие мыслители»).
59. Фейерабенд, П. Против метода. Очерк анархистской теории познания. Пер. с англ. А.Л. Никифорова. Москва: АСТ; Хранитель. 2007. 413 с.
60. Фома Аквинский. О единстве разума против аверроистов. Сочинения. Сост., пер. с лат., введ. ст. и коммент. А.В. Апполонова. Изд. 5-е. Москва: Едиториал УРСС. 2011. С. 2–117. (Серия «Bibliotheca Scholastica»).
61. Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 290–301.
62. Фреге Г. О смысле и значении. Логика и логическая семантика: Сборник трудов. Пер. с нем. Б. Бирюкова. Москва: Аспект-Пресс. 2000. С. 220–246.
63. Фуко М. Археологія знання. Пер. з фр. В. Шовкуна. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2003. 326 с.
64. Хайдеггер М. Бытие и время. Пер. В.В. Бибикина. Москва: Издательская фирма «Ad Marginem». 1997. XII,452 с.
65. Шеллинг Ф.В.Й. Система трансцендентального идеализма. Сочинения: в 2 т. Т. 1. Ред. и вступ. ст. А.В. Гулыги. Москва: Мысль. 1987. С. 227–489. (Серия «Философское наследие»).
66. Шинкарук В. Діалектика: традиційний і нові підходи. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 175–183.
67. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории: в 2 т. Т. 1. Образ и действительность. Пер. с нем. Н.Ф. Гарелин, коммент. Ю.П. Бубенков, А.П. Дубнов. Минск: Попурри. 1998. 684 с.
68. Ясперс К. Современная наука. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 239–246.
69. Faye J. Rethinking Science: A Philosophical Introduction to the Unity of Science. – Farnham: Ashgate Publishing. 2002. 219 p.
70. Fodor J. Concepts. Where Cognitive Science Went Wrong. Oxford: Clarendon Press. 1998. 176 p.
71. Strawson P.F. Analysis and Metaphysics: An Introduction to Philosophy. Oxford: Oxford University Press. 1992. 142 p.
72. Zelenkov A. Philosophy and Methodology of Science. Minsk: BSU. 2011. 479 p.

Додаткові:

1. Білецький І.П., Кузь О.М., Чешко В.Ф. Філософія науки. Навч. посіб. Харків: ХНЕУ. 2005. 128 с.
2. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.
3. Лук'янець В., Кравченко О., Озадовська Л. та ін. Світоглядні імплікації науки. Київ: ПАРАПАН. 2004. 408 с.
4. Самардак М.М. Філософія науки: напрями, теми, концепції. Навчальний посібник. Київ: Вид. ПАРАПАН. 2011. 204 с.
5. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки: [Підручник для студ. вищих навч. закл.]. Львів: Світ. 2006. 152 с.
6. Філософія науки. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Матвієнко І.С., Данилова Т.В. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М. 2017. 588 с.
7. Філософія науки та інноваційного розвитку. Уклад. Чекаль Л.А., Горбатюк Т.В., Сторожук С. та ін. Київ: Міленіум. 2017. 782 с.
8. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посібн. Авт. колектив: В.П. Андрущенко, Г.І. Волинка, Н.Г. Мозгова та ін. За ред. Г.І. Волинки. 2-е вид., стереотип. Київ: Каравела. 2011. 368 с.
9. Baghramian M., Carter J.A. Relativism. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/relativism>. Назва з екрана.
10. Frigg R., Hartmann S. Models in Science. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/models-science>. Назва з екрана.
11. Glanzberg M. Truth. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/truth>. Назва з екрана.
12. Hepburn B. Scientific Method. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-method>. Назва з екрана.
13. Kourany J. Scientific Knowledge: Basic Issues in the Philosophy of Science. Belmont: Wadsworth Publishing Company. 1998. 440 p.
14. Nickles T. Scientific Revolutions. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-revolutions>. Назва з екрана.
15. Nola R., Sankey H. After Popper, Kuhn and Feyerabend: Recent Issues in Theories of Scientific Method. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. 2000. 252 p.
16. Pritchard D., Turr J. Value of Knowledge. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/knowledge-value>. Назва з екрана.
17. Rettler B., Bailey A.M. Object. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/object>. Назва з екрана.
18. Schickore J. Scientific Discovery. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-discovery>. Назва з екрана.
19. Steup M., Neta R. Epistemology. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/epistemology>. Назва з екрана.
20. Wilson G., Shpall S. Action. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/action>. Назва з екрана.

Інтернет-ресурси:

1. «Мир техники и технологий». URL: <http://www.mtt.com.ua/>
2. Інновації, управління змінами в організаціях, управління знаннями. URL: <http://www.bizbooks.com.ua/catalog/cat.php3?c=193&lang=1>
3. «Стратегічна суспільна ініціатива 2045» URL: www.2045.com/
4. Державний фонд фундаментальних досліджень. URL: <http://www.dffd.gov.ua/>
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Електронна бібліотека «Гумер». URL: https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php
7. Електронна бібліотека «e-reading». URL: <http://www.e-reading.by/bookbytypes.php?type=17>
8. Електронна бібліотека «royallib». URL: <https://royallib.com/>
9. Електронна бібліотека «Mexalib». URL: <https://mexalib.com/>
10. Електронна бібліотека «Чтиво». URL: <https://chtyvo.org.ua/>
11. Електронна бібліотека кафедри філософії НПУ імені М.П. Драгоманова. URL : http://kph.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=23
12. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
13. Відеозапис лекції доктора філософських наук, професора, академіка РАН В.С. Стьопіна на тему: «Взаимосвязь науки и философии в развитии научного знания»: <https://www.youtube.com/watch?v=kxbPcIIOWmU>
14. Відеозапис інтерв'ю з доктором філософських наук, професором, академіком РАН В.С. Стьопіним на тему: «Ідеали наукового пізнання в постнекласичній науці»: <https://www.youtube.com/watch?v=6zDRfu12hH4>
15. Стенфордська філософська енциклопедія. URL: <https://plato.stanford.edu>
16. «Британська енциклопедія». URL: <https://www.britannica.com>

VIII. Орієнтовний перелік питань до іспиту:

А) теоретичні:

1. Основні значення терміну «наука».
2. Наука як соціокультурний феномен.
3. Головні форми наукового пізнання (загальна характеристика).
4. Порівняльний аналіз буденного, міфологічного і наукового пізнання.
5. Порівняльний аналіз релігійного, естетичного і наукового пізнання.
6. Порівняльний аналіз філософського і наукового пізнання.
7. Головні питання і структура філософії науки.
8. Основні риси, здобутки і межі стародавньої східної науки.
9. Основні риси античної науки. Перша теоретизація знання.
10. Основні риси науки доби Середньовіччя.
11. Об'єктивність як ідеал науки Нового часу.
12. Чинники появи і становлення класичної науки.
13. Основні риси класичної науки.
14. Чинники формування некласичної науки.

15. Основні риси некласичної науки.
16. Основні риси постнекласичної науки. Проблеми її ідентифікації та осмислення.
17. Головні здобутки осмислення науки філософами-досократиками. Космологізм як суттєва риса ранньої античної філософії.
18. Головні питання філософії науки Сократа і Платона.
19. Філософія науки Аристотеля.
20. Роль філософських програм Платона, Аристотеля, Демокрита у розвитку наукового знання та становленні наукового методу.
21. Особливості філософії науки доби Еллінізму.
22. Амбівалентний вплив філософських пошуків доби Середньовіччя на розвиток наукового знання.
23. Реалізм та номіналізм як передумови становлення наукового методу.
24. Філософія історії Августина Аврелія.
25. Світоглядне значення соціально-гуманітарних наук у добу Відродження.
26. Світоглядне значення природничих наук у добу Відродження.
27. Філософія науки у ренесансному неоплатонізмі від Миколи Кузанського до Дж. Бруно.
28. Зміст і сенс наукового відкриття Дж. Бруно.
29. Передумови виникнення науки. Філософська програма Г. Галілея.
30. Ренесансний аристотелізм як філософська основа емпіричного природознавства. П. Помпонаці.
31. Філософські і магичні засади наукового світогляду доби Відродження.
32. Відкриття природознавців доби Відродження як джерело класичної науки.
33. Вплив здобутків природознавства на становлення і розвиток філософії Нового часу.
34. Передумови виникнення та своєрідність наукової картини світу.
35. Передумови виникнення принципу «Бритви Оккама».
36. Філософія науки Ф. Бекона. Її ренесансні і новочасні складові.
37. Філософія науки Р. Декарта. Її патристичні, схоластичні та природничі виміри.
38. Філософія науки П. Гассенді й Т. Гоббса.
39. Філософія науки Б. Спінози і Н. Мальбранша.
40. Філософія науки Б. Паскаля, її своєрідність і парадокси.
41. Філософія науки Дж. Локка і її головні інтерпретації.
42. Філософія науки Г. Ляйбніца.
43. Філософські аспекти наукової спадщини І. Ньютона.
44. Провідні орієнтири філософії науки доби Просвітництва.
45. Філософія науки Дж. Берклі і Д. Г'юма.
46. Феномен класичної науки.
47. Основні критерії науковості.
48. Філософія науки І. Канта: докритичний та критичний періоди.
49. Головні ідеї філософії науки І.Г. Фіхте.
50. Філософія науки Ф.В.Й. Шеллінга та її трансформації.
51. Філософія науки Г.В.Ф. Гегеля.
52. Основні ідеї філософії науки Л. Фюрбаха.
53. Перший позитивізм як філософський підсумок класичної науки. О. Конт, Дж. С. Міль, Г. Спенсер.
54. Позитивізм в Україні: М. Драгоманов, В. Лесевич.
55. Феномен російського нігілізму XIX ст. Його наукові та філософські джерела.

56. А. Шопенгауер і Ф. Ніцше як передвісники кризи європейського гуманістичного раціоналізму.
57. Наукові здобутки «філософії життя». В. Дильтай, А. Бергсон, О. Шпенглер, Г. Зиммель.
58. Проблеми філософії науки у неокантіанстві Марбурзької школи (Г.Коген, П. Наторп, Е. Кассіер).
59. Проблеми філософії науки у неокантіанстві Баденської школи (В.Віндельбанд, Г. Ріккерт).
60. Наукові революції як точки біфуркації в розвитку знань.
61. Концепції індустріального, постіндустріального, інформаційного суспільства.
62. Характеристика основних наукових революцій.
63. Нелінійність зростання знань.
64. Другий позитивізм як відгук на появу некласичної науки: Р. Авенаріус і Е. Мах.
65. Конвенціоналізм А. Пуанкаре.
66. Вчення про ноосферу В. Вернадського.
67. Феноменологічна традиція філософії науки. Е. Гуссерль і його послідовники.
68. Герменевтична філософія науки. Г.Г. Гадамер, його попередники і послідовники.
69. Антисцієнтистські філософські течії ХХ – початку ХХІ ст.
70. Філософія науки у прагматизмі.
71. Філософія науки третього позитивізму. Л. Вітгенштайн та Б. Рассел.
72. Аналітична філософія науки.
73. Філософія науки третього позитивізму. Віденський гурток і Львівсько-Варшавська школа.
74. «Лінгвістичний поворот» у філософії ХХ ст. Ф. де Соссюр, К. Леві-Строс і становлення структуралізму.
75. Четвертий позитивізм як філософський підсумок некласичної науки. К. Поппер.
76. Філософія науки у четвертому позитивізмі. Т. Кун, І. Лакатос, П. Феєрабенд та ін.
77. Класична, некласична і постнекласична наука.
78. Особливості методу, методики, методології.
79. Філософська ситуація Постмодерну і формування неокласичної науки.
80. Синергетика як провідна альтернатива класичної діалектики.
81. Філософія Постмодерну і неокласична наука про плюралістичність дійсності. Лінійний і нелінійний детермінізм.
82. Головні принципи філософського осмислення науки.
83. Соціологія науки і еволюційна епістемологія (Ст. Тулмін).
84. Головні концепції співвідношення філософії і науки.
85. Основні типи наукової раціональності (загальна характеристика).
86. Об'єкт наукового дослідження як предметна, теоретична і мовна реальність.
87. Основні форми емпіричного знання.
88. Основні форми теоретичного знання.
89. Взаємодія емпіричного і теоретичного рівнів знання.
90. Основні властивості наукового знання.
91. Головні моделі процесу наукового пізнання.
92. Головні версії наукової істини (загальна характеристика).
93. Класифікація методів наукового дослідження.
94. Класичні та некласичні філософські методи наукового дослідження.
95. Провідні філософські методології доби Постмодерну.

96. Інтерналістський та екстерналістський підходи до історії науки.
97. Ціннісні виміри науки (загальна характеристика).
98. Проблема позаморальності класичної науки.
99. Моральні аспекти некласичної і неонекласичної науки.
100. Наукові та філософські виміри проблеми постлюдини і трансгуманізму.
101. Філософські засади дискусії між еволюціоністами і креаціоністами.
102. Основні теорії істини.
103. Теорія як ідеал наукового пізнання.
104. Характеристика суб'єкта наукового пізнання. Риси особистості «ідеального вченого».
105. Особливості практичної діяльності у науці. Верифікація і фальсифікація знань.

б) першоджерела на іспит:

1. Платон. «Менон».
2. Аристотель. «Метафізика».
3. Тома Аквінський. «Про єдність розуму проти аверроїстів».
4. Микола Кузанський. «Про вчене незнання».
5. Ф.Бекон. «Новий Органон».
6. Р. Декарт. «Міркування про метод».
7. Б. Спіноза. «Етика».
8. Б. Паскаль. «Думки».
9. Дж. Локк. «Дослідження людського розуміння».
10. Г.В. Ляйбніц. «Нові дослідження людського розуміння».
11. Т. Гоббс «Левіафан».
12. Г.В. Ляйбніц «Монадологія».
13. Д. Г'юм. «Трактат про людську природу».
14. Д. Берклі «Трактат про принципи людського знання».
15. І. Кант. «Критика чистого розуму».
16. Ф.В.Й. Шеллінг. «Система трансцендентального ідеалізму».
17. Г.В.Ф. Гегель. «Енциклопедія філософських наук».
18. О. Конт. «Дух позитивної філософії».
19. М.П. Драгоманов. «Становище і завдання науки стародавньої історії».
20. Е. Мах. «Пізнання та омана».
21. Е. Гуссерль. «Картезіанські роздуми».
22. Г. Фреге «Смисл і значення».
23. Л. Вітгенштайн. «Логіко-філософський трактат».
24. Б. Рассел. «Людське пізнання, його сфери та межі».
25. К. Леві-Строс. «Структурна антропологія».
26. Г.Г. Гадамер. «Істина і метод».
27. М. Гайдеггер «Буття і час».
28. К. Поппер. «Логіка наукового відкриття».
29. Т. Кун. «Структура наукових революцій».
30. І. Лакатос. «Метологія дослідницьких програм».
31. І.Р. Пригожин, І. Стенгерс. «Порядок з хаосу».
32. М. Фуко. «Археологія знання».
33. А. Бадью. «Концепт моделі».
34. Г. Патнем. «Розум, істина та історія».
35. Ж.-Ф. Ліотар «Постмодерністська ситуація. Доповідь про знання».

ІХ. Доповнення та зміни, внесені до робочої програми в 20__/20__ н.р.¹

---

¹ Доповнення та зміни до робочої програми додаються на окремому аркуші, затверджуються на засіданні кафедри на початку навчального року.